

ban Gulátsy Antal gazdag birtokos bőkezűen támogatja az itt járó színészeket, őt követi 1815-ben dr. Sándorffy József orvos, a híres mecénás, ki az itteni főbb színészeket a társulatához szerződtette. Ezek között volt: Kántorné, Horváth, Éder, Simonfi, Udvarhelyi, Mohai stb. A további évek alatt Vándza Mihály kolozsvári színigazgató jött a városba, akinek a németekkel kemény harcot kellett vívnia. 1818-ban a nagypiacon lévő gr. Rhédey Lajos-féle házban állítják föl a theatrumot. Ezután itt járt Göde István, Ujfalusy Sándor, Abday Sándor, 1821-ben Udvarhelyi Miklós, 1823-ban Éder György. 1824. nov. 30-án dr. Sándorffy elhalálásával sok vesztesége volt a magyar színháznak. 1826-ban ismét Éder György és Abday Sándor kap meghívást. Ez időben a híres Székelyné és Pergő Celesztin is itt játszik. Jobb tagjai voltak: Szentpétery, Udvarhelyi, Deryné, Borsos Klára, Parázsoné, Pály Elek, Hubenay János. 1827-ben történt az első kísérlet egy állandó színház építésére. 1828-ban Pály Elek lesz az új igazgató, ki mint a »Helybeli Theatrum Directora« kér engedélyt a működésre. A színház építési ügye a következő évben megakadt, habár a városnak erre a célra 10.000 frtja volt. 1829-ben Balla Károly társulata volt itt. Ekkor történt, hogy a városi tanteremben felállított színházi felszerelés összedőlt, ami tetemes kárt okozott, mire a város a haszonbérlet megtiltotta, hogy ismét kiadja a termet színház céljaira. A következő évektől különböző társulat keresi fel Váradot. 1836. jún. 19-én szomorú sors éri a színházat, leégett ugyanis a színház, amiről a »Honművész« ezekben emlékezik meg: »Mind a színterem, mind a díszítvények, könyv- és ruhatárnak nagy része tűz martalékja lőn«. Ezen évben Kilényi Dávid az igazgató, őt felváltja Komlóssy Ferenc és Szerdahelyi József. 1838-ban Pály Elek jön a városba, ki fellépteti Egressy Gábort is. A következő évben Abday Sándort választják meg igazgatónak. 1840-ben Kilényi Dávid az igazgató. 1843-ban Kőrösi Sándor, 1844-ben Havi Mihály és 1845-ben újra Kilényi, majd Várady Pál, Szabó József, kiknél Szigligeti is fellépett. 1846-ban Felek Miklós és Kőrösy Ferenc, 1847-ben

Tóth István, Döme Lajos és Láng Lajos, 1848-ban Kilényi, ki itt marad 1850—51-ben is. 1852-ben Havi Mihály és Szabó József. 1856-ban újra Szabó József. 1857. jan. 29-én újra tárgyalnak állandó színházról. 1858-ban felépült a nyári színpad, Radák grófnő kertjében. 1859. jún. 13-án Molnár György híres társulata vonul be Nagyváradra. (Első előadása: »Huszárcsinny«). 1860. ápr. 29-én Budai József kezdi meg az előadásokat. 1861. máj. 20-án Latabár Endre játszik itt. — 1862. ápr. 21-én Hubay Gusztáv, ki először játszik operettet, majd aug. 7-én Szabó József és Philippovich István társigazgatók keresik fel a várost, 1863. máj. 28-tól Follinus János és ugyan ő kapja meg a várost a következő évre is. 1865-ben Reszler István váltja fel. 1866-ban kis ideig Aradi Gerő próbálkozik meg; ki alig hagyja el a várost, máris Follinus János készült bejönni 61 tagból álló társulatával.

1867-től 1880-ig a nagyvárad közönségnek a debrecenivel közös társulata volt. 1867. máj. 23-án Szabó József debreceni társulata jön Nagyváradra; itt tűnt föl minden idők bálványozott művésznője: Blaha Lujza. Közben Szathmáry Károly is bejön kisebb társulattal. 1868. máj. 9-én Szabó József ismét elnyeri a várost, 1 év múlva, 1869. márc. 4-én Kózmíves Imre játszik itt, de már máj. 9-én ismét Szabó József nyeri el a színházat. Őt követte Dráguss Károly. 1870. máj. 7-én Szabó József jön ismét át és az operettekkel fényes előadásokat ér el. 1871. márc. 7-én Völgyi György lesz a direktor, míg újra el nem jön Szabó József, ki 1875-ig működött itt, amikor a »Debrecen—Nagyvárad dalszínház« közössége feloszlott. 1876-ban, máj. 4-től, Bogyó Alajos játszott a színpadon, társa is volt: Mándoky Béla személyében. 1877. nyarán a kolozsvári színház vendégszerepelt Váradon. 1878-ban Mándoky Béla »Első magyar színház« címen lesz igazgató, 1881-ben Mosonyi (Mannsberger) Jakab aradi színigazgatót hívták meg, mivel igen meg voltak elégedve; 1883-ig ő kapott koncessziót, 1884-ben Nagy Vince az igazgató, 1888—89-ben Bölönyi József kolozsvári színház, 1891-ben Aradi Gerő, majd Leszkay András, 1896-ban Megyeri Dezső, 1897-től Somogyi